

Трудове право

УДК 341.645.5:342.7(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20612788>

Європейський суд з прав людини та значення його рішень для України

Кривенко Олександр Васильович

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри військового права та
правоохоронної діяльності, заслужений юрист України,
Національний університет оборони України
<https://orcid.org/0000-0002-4776-3465>

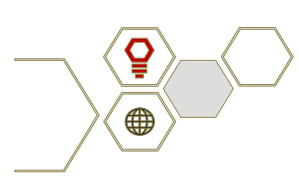
Орловцев Дмитро Олександрович

слухач
Навчально-наукового інституту воєнної історії, права та
соціальних наук Національного університету оборони України
<https://orcid.org/0009-0004-8548-1663>

Прийнято: 18.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація. Стаття є комплексним науковим дослідженням ролі рішень Європейського суду з прав людини у правовій системі України, їх значення для утвердження верховенства права та забезпечення ефективного захисту прав і свобод людини в умовах євроінтеграційних процесів.

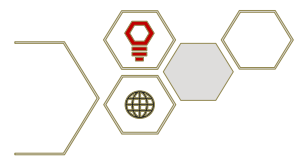
Мета дослідження полягає в аналізі значення рішень Європейського суду з прав людини для правової системи України та особливостей їх застосування.

Методи дослідження охоплюють системний, формально-юридичний, порівняльно-правовий та статистичний підходи, а також аналіз нормативно-правових актів, національної судової практики та рішень Європейського суду з прав людини. Додатково застосовано метод узагальнення для виявлення тенденцій імплементації рішень Європейського суду з прав людини в Україні та оцінки їх впливу на розвиток правової системи.

Результати дослідження свідчать, що рішення Європейського суду з прав людини є невід’ємним елементом правової системи України та виконують важливу інтерпретаційну й регулятивну функцію у правозастосуванні. Встановлено, що попри законодавче закріплення їх обов’язковості, у національній правовій системі зберігається відсутність єдиного підходу до визначення правового статусу рішень Європейського суду з прав людини, що зумовлює неоднорідність судової практики. Статистичний аналіз рішень Європейського суду з прав людини щодо України за 2022–2025 роки засвідчив стабільно високу частку встановлених порушень Конвенції, переважно у сфері права на свободу та особисту недоторканність, справедливого суду та ефективного засобу юридичного захисту. Водночас простежується тенденція до зростання значущості проблем ефективності національних засобів правового захисту та необхідності вдосконалення процесуальних гарантій.

Висновки полягають у тому, що рішення Європейського суду з прав людини є ключовим інструментом гармонізації національного права України з європейськими стандартами захисту прав людини та важливим чинником розвитку принципу верховенства права. Для підвищення ефективності їх імплементації необхідним є уніфікований підхід до застосування рішень Європейського суду з прав людини у судовій практиці, вдосконалення методичних рекомендацій для суддів та посилення інституційних механізмів їх виконання, що сприятиме зміцненню правової визначеності та ефективності національної системи захисту прав людини.

Ключові слова: Європейський суд з прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, рішення Європейського суду з прав людини, судова система України, судова практика.

The European Court of Human Rights and the Significance of Its Judgments for Ukraine

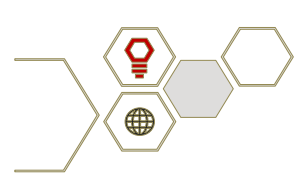
Kryvenko Oleksandr

Candidate of Law, Associate Professor
Associate Professor of the Department of
Military Law and Law Enforcement
Honored Lawyer of Ukraine
National Defense University of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4776-3465>

Orlovtssev Dmytro

Colonel, Attendee of the Educational and Research Institute of Military
History, Law and Social Sciences
National Defence University of Ukraine
<https://orcid.org/0009-0004-8548-1663>

Abstract. This article presents a comprehensive scholarly study of the role of the judgments of the European Court of Human Rights in the legal system of Ukraine, their significance for the consolidation of the rule of law, and for ensuring the effective protection of human rights and fundamental freedoms in the context of European integration processes.

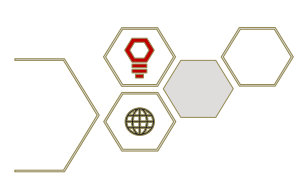

The aim of the study is to analyze the significance of the judgments of the European Court of Human Rights for the legal system of Ukraine and the specific features of their application.

The research methods include systemic, formal-legal, comparative legal, and statistical approaches, as well as the analysis of normative legal acts, national case law, and the judgments of the European Court of Human Rights. In addition, a generalization method is applied to identify trends in the implementation of the judgments of the European Court of Human Rights in Ukraine and to assess their impact on the development of the legal system.

The results of the study indicate that the judgments of the European Court of Human Rights constitute an integral element of the legal system of Ukraine and perform an important interpretative and regulatory function in legal application. It has been established that, despite their statutory binding force, there remains no unified approach within the national legal system to defining the legal status of the judgments of the European Court of Human Rights, which leads to inconsistency in judicial practice. A statistical analysis of the judgments of the European Court of Human Rights concerning Ukraine for the period 2022–2025 demonstrates a persistently high proportion of violations of the Convention, predominantly in the areas of the right to liberty and security, the right to a fair trial, and the right to an effective remedy. At the same time, a trend is observed toward the growing importance of issues related to the effectiveness of domestic legal remedies and the need to improve procedural safeguards.

The conclusions suggest that the judgments of the European Court of Human Rights are a key instrument for harmonizing the national law of Ukraine with European human rights standards and an important factor in the development of the principle of the rule of law. To enhance the effectiveness of their implementation, a unified approach to the application of the judgments of the European Court of Human Rights in judicial practice is required, along with improved methodological guidance for judges and strengthened institutional mechanisms for their

enforcement, which will contribute to reinforcing legal certainty and the effectiveness of the national human rights protection system.

Keywords: European Court of Human Rights, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, judgments of the European Court of Human Rights, judicial system of Ukraine, case law.

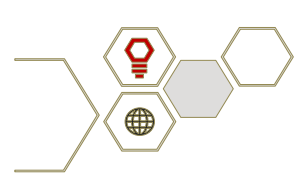
Постановка проблеми. Сучасний розвиток правових систем держав-членів Ради Європи характеризується посиленням ролі міжнародних стандартів у сфері захисту прав і свобод людини та їх інтеграцією у національні правові системи. У цьому процесі ключове значення має діяльність Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), практика якого формує уніфіковані підходи до тлумачення положень Конвенції та утвердження стандартів верховенства права.

Взаємодія національних судових систем із юрисдикцією ЄСПЛ зумовлює переосмислення ролі судової практики як джерела права та її впливу на забезпечення правової визначеності, справедливості судочинства і ефективного захисту прав людини. У цьому контексті дослідження спрямоване на аналіз місця та значення практики ЄСПЛ у правовій системі України та особливостей її імплементації у національне правозастосування.

Актуальність обраного дослідження зумовлена необхідністю підвищення ефективності впровадження європейських стандартів захисту прав людини та забезпечення належного функціонування принципу верховенства права в Україні в умовах євроінтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз напрацювань науковців свідчить, що проблематика значення рішень ЄСПЛ для України є достатньо широко розробленою у вітчизняній науковій літературі.

Зокрема, І. П. Андрушко, О. А. Поліщук, Ю. М. Коломієць у своїй роботі досліджували вплив судової практики Європейського суду з прав людини на реформу правосуддя в Україні [1]. А. О. Коренев досліджував питання щодо

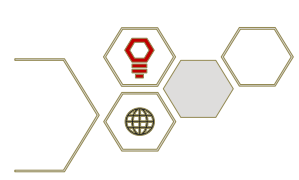
забезпечення права на справедливий суд у практиці ЄСПЛ [10]. У своїй статті В. В. Лазарєв висвітлив вплив рішень Європейського суду з прав людини на акти Конституційного Суду України [11]. В. Мігашко у своєму дослідженні розкрив вплив практики ЄСПЛ на розвиток судової практики в Україні [13]. У статті Н. М. Обушенко приділено увагу питанню правового статусу і механізму застосування рішень ЄСПЛ в національній правовій системі України [15]. Автори О. І. Соболев та Р. С. Южека дослідили сучасний вплив рішень Європейського суду з прав людини на розвиток законодавства та судової практики України [21]. У своїй праці А. Є. Фоменко дослідив питання імплементації рішень ЄСПЛ у національній правовій системі, а також проаналізував міжнародний досвід та окреслив перспективи для України [24].

Втім, незважаючи на значну кількість наукових напрацювань, проблема ефективності імплементації та реального впливу рішень ЄСПЛ на правозастосовну практику в Україні потребує подальшого ґрунтовного наукового опрацювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У межах дослідження недостатньо врегульованими залишаються питання єдиного підходу до визначення місця та обов'язковості застосування практики ЄСПЛ у національній правовій системі України, що зумовлює різні підходи в законодавстві та судовій практиці щодо її правової природи і статусу.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає в аналізі значення рішень ЄСПЛ для правової системи України та особливостей їх застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із найдавніших міжнародно-правових регіональних актів у сфері захисту прав і свобод людини є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, учасниками якої станом на сьогодні є 46 держав, зокрема й Україна [9]. Для держав, що ратифікували Конвенцію, рішення ЄСПЛ є обов'язковими до виконання. Варто зазначити, що цей обов'язок має подвійний характер. З

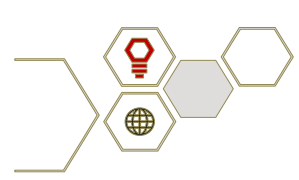

одного боку, він впливає з міжнародних зобов'язань, які держава добровільно взяла на себе. З іншого – положення Конвенції інтегруються у внутрішню правову систему держави та набувають нормативного значення. Невиконання рішень ЄСПЛ не лише свідчить про порушення міжнародних стандартів, а й негативно впливає на стабільність національної правової системи. Водночас належне виконання рішень ЄСПЛ є важливою гарантією захисту прав людини на національному рівні, оскільки зобов'язує державу не тільки усунути допущені порушення, а й забезпечити ефективний механізм запобігання їх повторенню в майбутньому [11].

17 липня 1997 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» (№ 475 / 97-ВР). Цим законом було офіційно затверджено Конвенцію та відповідні додаткові протоколи [19]. Крім того, ратифікуючи зазначений документ, держава визнала юрисдикцію ЄСПЛ як обов'язкову в усіх питаннях, що стосуються тлумачення та застосування положень Конвенції.

Реалізація рішень ЄСПЛ в Україні здійснюється відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV [17]. Частина перша статті 2 Закону № 3477-IV прямо закріплює один із його фундаментальних принципів – обов'язковість рішень ЄСПЛ. Відповідно до цієї норми рішення ЄСПЛ є обов'язковими для виконання Україною згідно зі статтею 46 Конвенції. Не менш важливим є й законодавче визначення поняття «рішення», передбачене частиною першою статті 1 Закону № 3477-IV. До таких рішень належать:

- а) остаточне рішення ЄСПЛ у справі проти України, яким встановлено порушення Конвенції;
- б) остаточне рішення ЄСПЛ щодо справедливої сатисфакції;

- в) рішення ЄСПЛ про дружнє врегулювання спору;
- г) рішення Суду про схвалення умов односторонньої декларації держави відповідача.

Отже, законодавець надає широке тлумачення поняття рішень ЄСПЛ, охоплюючи всі форми завершення провадження у справах проти України [15].

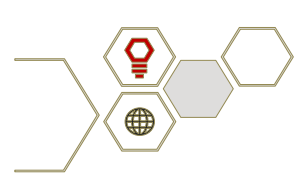
Статтею 17 Закону України № 3477-IV передбачено, що під час розгляду справ суди зобов'язані застосовувати Конвенцію та практику Європейського суду з прав людини як джерело права. При впровадженні практики ЄСПЛ у свою діяльність українські суди керуються двома основними чинниками.

По-перше, це необхідність надання обґрунтованих рішень у відповідь на заяви учасників процесу, які вказують на можливі порушення їхніх прав, гарантованих Конвенцією.

По-друге, це впливає з конституційного обов'язку забезпечувати правосуддя відповідно до принципу правовладдя. Окрім того, процесуальне законодавство зобов'язує суди враховувати практику ЄСПЛ при реалізації цього принципу [14, с. 172].

Аналіз практики ЄСПЛ дає змогу окреслити кілька основних концептів, що пов'язані з правовладдям і формують базу для конкретних проявів цього принципу. До таких ключових елементів можна віднести законність, правову визначеність, справедливість судочинства та дотримання прав людини [26, с. 374].

Вплив практики ЄСПЛ на національну правову систему України може здійснюватися за допомогою різних правових форм і засобів, зокрема це може бути на стадії право та нормотворення, правореалізації та правозастосування, офіційного тлумачення тощо. До того ж, як наголошують дослідники, «Рішення судів як правозастосовних актів (актів застосування права) є одним із «власне юридичних», спеціальних правових засобів, через які практика ЄСПЛ найбільше проявляє свій вплив. І аналіз цих правозастосовних актів дає підстави стверджувати про різноплановість цього впливу» [25, с. 103].

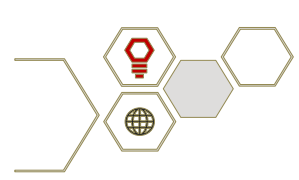
На сьогодні немає однозначного підходу щодо статусу ЄСПЛ та його впливу на розвиток національного законодавства. Аналіз монографічних та періодичних джерел дозволяє виділити два основних (протилежних за суттю) підходи щодо статусу ЄСПЛ:

- 1) ЄСПЛ є «вищим» судом щодо національних судів, а тому може змінювати або скасовувати рішення національних судів;
- 2) ЄСПЛ є лише «субсидіарним» інститутом щодо національних судів, а тому його рішення повинні мати лише рекомендаційний (а не обов'язковий) характер [6, с. 117].

Така дуальність розуміння правового статусу ЄСПЛ і зумовлює неоднозначність підходів до оцінки значущості практики ЄСПЛ для правозастосовної практики національних судів (наприклад, у розв'язанні питання, чи є практика ЄСПЛ обов'язковою для застосування національними судами) [21].

Значення практики ЄСПЛ для національного правозастосування особливо актуалізувалося в процесі реформування судової системи України. Розвиток судової системи України після здобуття незалежності став одним із основних напрямів побудови правової держави та становлення демократичних інститутів. Перший етап реформування судової системи охоплює період із 2000 по 2010 роки, коли головним завданням було інституційне оформлення незалежної судової влади. Ухвалення Закону України «Про судоустрій України» [20] заклало правові основи функціонування судів загальної юрисдикції та визначило засади суддівського самоврядування.

Другий етап (2010–2014 роки) характеризувався спробами конституційного переосмислення ролі судової влади. Проте ці зміни часто мали суперечливий характер: формальне реформування не супроводжувалося підвищенням реальної незалежності суддів, а політичний вплив на судову систему лише посилювався [16].

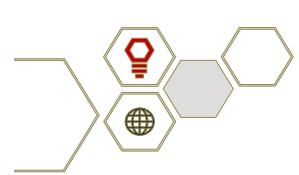
Третій етап реформування розпочався після Революції Гідності 2014 року, коли судова реформа стала складником широкого процесу демократичних перетворень і європейської інтеграції. Він передбачав внесення масштабних змін до Конституції України та ухвалення нової редакції Закону «Про судоустрій і статус суддів» [20], що призвело до започаткування нової системи судоустрою, удосконалення процедур добору суддів і формування Вищої ради правосуддя як інституційної гарантії суддівського врядування.

Подальший розвиток українського правосуддя упродовж 2017–2021 років був спрямований на практичну реалізацію нових механізмів добору суддів, оновлення та підвищення доброчесності судової системи, а також забезпечення її прозорості.

З початком повномасштабної війни 2022 року перед судовою системою постали нові виклики. В умовах воєнного стану пріоритетом стало забезпечення безперервності правосуддя, адаптація процедур до цифрових форматів і захист прав людини в екстремальних обставинах.

Прецедентна практика ЄСПЛ стала одним з основних чинників трансформації української системи правосуддя, адже саме через його рішення було виявлено глибинні структурні проблеми, що потребували системних реформ [1].

В законодавстві України та його правозастосовній практиці, а також у наукових колах відсутній єдиний узгоджений підхід щодо визначення місця прецедентної практики ЄСПЛ у правовій системі України. Так, в одних актах (наприклад, за Конституцією України, судді дотримуються лише букви закону, відсутнє також посилення на обов'язковість застосування прецедентної практики ЄСПЛ у Законі України «Про судоустрій та статус суддів») практика ЄСПЛ є лише правом судді, а не його обов'язком, в інших (наприклад, у Законі України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»). Відсутність в Основному

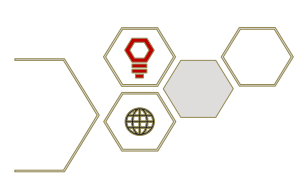

Законі України норми про обов'язковість використання рішень ЄСПЛ надає можливість діяти суддям на власний розсуд, що системно викликає дискусій з цього приводу на різних рівнях та дестабілізує правові інститути як елементи правової системи України. Водночас у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» застосування прецедентної практики ЄСПЛ визначається як безпосередній обов'язок судді, оскільки така практика визнається джерелом права [21].

Водночас, попри відсутність єдиного підходу до визначення місця прецедентної практики ЄСПЛ у правовій системі України та дискусії щодо обов'язковості її застосування, вплив рішень ЄСПЛ на національне право є беззаперечним. Практика ЄСПЛ відіграє важливу роль у вдосконаленні законодавства, формуванні судової практики та утвердженні європейських стандартів захисту прав людини. Одним із найважливіших напрямів такого впливу є забезпечення правової визначеності.

ЄСПЛ неодноразово наголошував, що нечіткість або внутрішня суперечливість законодавчих норм призводить до виникнення ризиків свавільного правозастосування та, відповідно, порушення прав людини. Такі застереження охоплювали різні сфери правового регулювання – від кримінального права до процедур виконання судових рішень. У результаті впливу цих рішень український законодавець був змушений здійснити перегляд низки нормативно-правових актів з метою посилення гарантій правової визначеності та передбачуваності для громадян.

Практика ЄСПЛ з прав людини має вагомий вплив на формування стандартів належного судового розгляду. У своїх рішеннях ЄСПЛ неодноразово фіксував проблеми в Україні, пов'язані з неупередженістю судів, надмірною тривалістю проваджень та обмеженим доступом до правосуддя [3]. Такі висновки стали одним із чинників, що зумовили реформування судової системи, перегляд процесуального законодавства та

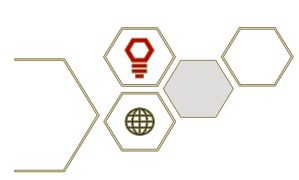

посилення гарантій незалежності суддів. Крім того, відповідні зміни охопили й інші сфери правового регулювання.

Окремим важливим напрямом розвитку судової практики є утвердження принципу пропорційності. Українські суди поступово навчаються оцінювати, чи було втручання у права особи необхідним у демократичному суспільстві та чи відповідало воно легітимній меті. Попри те, що виробити єдину усталену практику з цього питання наразі не вдалося, наявні зміни свідчать про поступове формування відповідних підходів.

Важливу роль у впровадженні та поширенні стандартів ЄСПЛ відіграють Верховний Суд і Конституційний Суд України [13, с. 184–188]. У своїй практиці вони дедалі активніше звертаються до правових позицій ЄСПЛ та використовують їх як основу для власних висновків. Практика ЄСПЛ допомагає державі інакше поглянути на якість власного законодавства та правозастосування. Аналіз рішень ЄСПЛ дозволяє виявити системні проблеми і визначити пріоритети для подальших реформ. Завдяки цьому практика ЄСПЛ не лише спрямовує розв'язання конкретних справ, а й стимулює еволюцію правової системи України у бік утвердження справжнього верховенства права [27]. Незважаючи на досягнутий значний прогрес у впровадженні стандартів ЄСПЛ у правову систему України, у судовій практиці й надалі існує низка проблем, пов'язаних із належним розумінням та тлумаченням рішень ЄСПЛ. Це, у свою чергу, ускладнює ефективне застосування європейських стандартів захисту прав людини на національному рівні та призводить до уповільнення процесу утвердження принципу верховенства права [12].

Починаючи з 2000 року, у доповідях Парламентської Асамблеї Ради Європи неодноразово окреслювалися ключові причини, які ускладнюють виконання рішень ЄСПЛ. Як зазначив керівник відділу Департаменту виконання рішень ЄСПЛ Директорату прав людини та верховенства права Ради Європи Павло Пушкар, серед них можна виокремити чотири основні проблеми:

практичні або фінансові труднощі;
відсутність ефективного механізму виконання на національному рівні;
свідомий політичний опір рішенням ЄСПЛ;
спротив, зумовлений посиланням на національну конституційну ідентичність.

Щодо України Павло Пушкар виділив перші два елементи як першопричини:

Перший – політико-технічний аспект, який пов’язаний з недостатністю уваги до проблематики виконання рішення ЄСПЛ.

Другий аспект – це інституційний і ієрархічний. Це рівень і роль координатора – урядового Уповноваженого у справах ЄСПЛ [5].

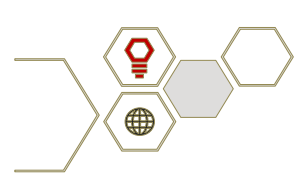
У своїй статті А. Є. Фоменко серед ключових проблем імплементації рішень ЄСПЛ в Україні виокремлює:

- фрагментарне та формальне використання практики ЄСПЛ: суди нерідко обмежуються цитуванням окремих фрагментів рішень без осмисленого перенесення правових позицій на обставини конкретної справи [2; 29];

- дефіцит якісних перекладів та доступу до рішень: відсутність єдиної повної національної бази прецедентів ускладнює системну роботу юристів із практикою ЄСПЛ [28];

- відсутність уніфікованої методики тлумачення: бракує практичних настанов для суддів щодо відбору релевантних рішень, відмежування *ratio decidendi* від *obiter dicta*, застосування «еволютивного тлумачення» Конвенції [29; 28];

- обмежені ресурси для виконання рішень: хронічне недофінансування системи примусового виконання та спеціальних бюджетних програм підриває спроможність держави своєчасно виплачувати компенсації та здійснювати структурні реформи [8; 4]. Попри це, зазначає автор, практика ЄСПЛ поступово формує в Україні нову парадигму правосуддя, засновану на

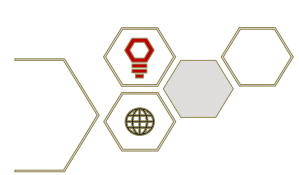

передбачуваності судових рішень, єдності практики та пріоритеті прав людини [24].

Попри наявність зазначених проблем імплементації практики ЄСПЛ, важливу роль у подоланні цих викликів відіграє міжнародна співпраця та підтримка з боку європейських інституцій. Міжнародні партнери відіграють важливу роль у реформуванні судової системи України. Європейський Союз, Рада Європи, Венеційська комісія та інші організації активно підтримують впровадження європейських стандартів у правову систему України. Їхня технічна, експертна та фінансова допомога сприяє впровадженню найкращих міжнародних практик. Наприклад, рекомендації Венеційської комісії щодо незалежності суддів стали важливим орієнтиром для розробки законодавчих ініціатив. Проєкт ЄС «Право-Justice» допомагає Україні впроваджувати електронне судочинство, проводити тренінги для суддів та підвищувати обізнаність громадян про їхні права [10].

За період 2022–2025 років практика ЄСПЛ щодо України характеризується стабільно високою кількістю рішень та значною часткою справ, у яких Суд встановлював порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Загальна кількість рішень у досліджуваній період становила 596, при цьому у переважній більшості з них було констатовано щонайменше одне порушення Конвенції. Частка таких рішень залишалася стабільно високою протягом усіх років: 97,9% у 2022 році, 94,6% у 2023 році, 98,7% у 2024 році та 97,6% у 2025 році.

Аналіз динаміки рішень ЄСПЛ свідчить про відносну сталість структури порушень. Найбільша кількість справ упродовж усього періоду стосувалася права на свободу та особисту недоторканність, права на справедливий суд, а також права на ефективний засіб юридичного захисту. Саме ці категорії формують основний масив рішень ЄСПЛ щодо України та залишаються найбільш представленими у структурі встановлених порушень.

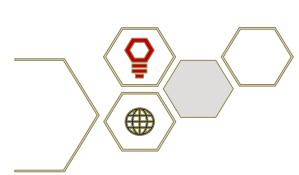
Порівняльний аналіз показує, що після пікових показників 2022 року кількість порушень права на свободу та особисту недоторканність поступово зменшується, однак ця категорія продовжує залишатися однією з ключових у практиці ЄСПЛ. Водночас у 2024–2025 роках спостерігається збільшення кількості порушень, пов’язаних із правом на ефективний засіб юридичного захисту, що у 2025 році стало найбільш поширеною категорією серед усіх встановлених порушень. Поряд із цим стабільно високими залишаються показники щодо права на справедливий суд та дотримання розумних строків провадження.

Окрему увагу привертає те, що структура порушень упродовж досліджуваного періоду залишається відносно незмінною. Це свідчить про наявність групи питань, які систематично стають предметом розгляду ЄСПЛ у справах проти України. Разом із тим у 2024–2025 роках помітною є тенденція до збільшення кількості порушень, пов’язаних із ефективністю національних засобів юридичного захисту та окремими аспектами права власності.

Узагальнюючи наведені статистичні дані, можна констатувати, що практика ЄСПЛ щодо України у 2022–2025 роках демонструє необхідність подальшого вдосконалення механізмів судового захисту, забезпечення ефективності національних засобів правового захисту та підвищення ефективності реалізації процесуальних гарантій, передбачених Конвенцією. Водночас динаміка окремих показників свідчить про неоднорідність тенденцій у різних категоріях справ та потребує подальшого комплексного аналізу в контексті практики ЄСПЛ і розвитку національної правової системи (див. Таблиця 1).

Таблиця 1**Розгляд справ ЄСПЛ щодо України 2022-2025 рр.**

Рік	2022	2023	2024	2025
Загальна кількість рішень	144	130	158	164
Рішення з порушеннями	141	123	156	160

Ст. 2 (право на життя)	—	7	—	12
Ст. 3 (заборона катувань)	51	50	74	53
Ст. 5 (свобода та недоторканність)	114	77	80	68
Ст. 6 (справедливий суд)	66	50	66	92
Ст. 8 (приватне життя)	—	13	—	16
Ст. 10 (свобода вираження)	—	5	—	1
Ст. 11 (зібрання)	—	1	—	3
Ст. 13 (ефективний засіб захисту)	64	56	87	89
Ст. 1 Протоколу 1 (власність)	—	7	—	21
Інші порушення	—	2	—	3

Складено авторами на основі джерел: [7, 18, 22, 23]

За кількістю заяв на розгляді станом на січень 2026 року, Україна входить до першої п'ятірки країн:

Туреччина – 18 450 (34,5%);

Росія – 7 200 (13,5%);

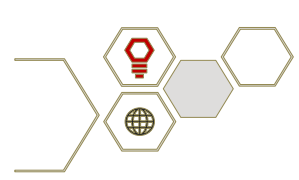
Україна – 4 004 (7,5%);

Польща – 3 500 (6,5%);

Італія – 2 800 (5,2%).

Уповноважена у справах ЄСПЛ Маргарита Сокоренко звернула увагу, що попри третє місце за загальною кількістю звернень, кількість скарг проти України, що перебувають на розгляді в ЄСПЛ, знизилась на 48% порівняно із січнем 2025 року – з 7 703 до 4 004 заяв [23].

Висновки. Отже, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та практика ЄСПЛ є ключовими елементами європейської системи захисту прав людини, які мають обов'язковий характер для України як держави-учасниці. В українському праві рішення ЄСПЛ інтегровані як джерело права та підлягають обов'язковому застосуванню судами, хоча їхній

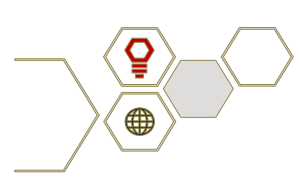

статус у національній правовій системі залишається предметом наукової та практичної дискусії. Практика ЄСПЛ істотно впливає на реформування судової системи України, формування принципів верховенства права, правової визначеності та належного судового розгляду. Водночас статистика рішень ЄСПЛ щодо України та наявність значної кількості заяв свідчать про збереження системних проблем у сфері ефективності національного правосуддя та захисту прав людини.

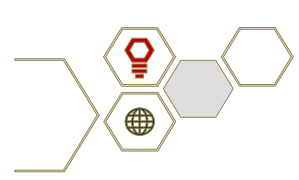
З метою підвищення ефективності імплементації практики ЄСПЛ доцільно забезпечити системну інституційну уніфікацію підходів до її застосування в національному судочинстві шляхом розроблення єдиних методичних рекомендацій для суддів щодо відбору, тлумачення та застосування рішень ЄСПЛ як джерела права. Також необхідним є посилення організаційно-правових та інформаційних механізмів реалізації рішень ЄСПЛ, зокрема через удосконалення координації між державними органами, забезпечення повноцінного доступу до перекладів і баз практики ЄСПЛ та підвищення рівня виконання рішень як складової утвердження принципу верховенства права.

Список використаних джерел

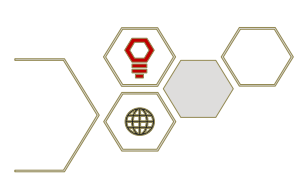
1. Андрушко І. П., Поліщук О. А. Коломієць Ю. М. Вплив судової практики Європейського суду з прав людини на реформу правосуддя в Україні. *Академічні візії*. 2025. Випуск 49. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17628591>
2. Бобровник О. Міжнародні стандарти та практика Європейського суду з прав людини у континентальному праві : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2020.

3. Бучик А. Стандарти справедливого суда в розрізі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Віче*. 2015. № 22. С. 2–5.
4. Виконання рішень Європейського суду з прав людини: проблеми та перспективи : зб. наук. пр. / за ред. Н. М. Пархоменко. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2022. 180 с.
5. Виконання рішень ЄСПЛ в Україні прискорюється: які проблеми залишаються та чому це важливо для євроінтеграції. *ZMINA*. URL: <https://zmina.info/articles/vykonannya-rishen-yespl-v-ukrayini-pryskoryuyetsya-yaki-problemy-zalyshayutsya-ta-chomu-cze-vazhlyvo-dlya-evrointegracziyi/> (дата звернення: 28.04.2026).
6. Дмитрієв А.І., Муравйов В.І. Міжнародне публічне право : навчальний посібник. Стереотип. видання. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 640 с.
7. ЄСПЛ у 2022 році ухвалив 144 рішення у справах проти України | Інформаційно-юридичний сайт. *Інформаційно-юридичний сайт*. URL: <https://yaizakon.com.ua/yespl-u-2022-rotsi-uhvaliv-144-rishennya-u-spravah-proti-ukrayini/> (дата звернення: 27.04.2026).
8. Звіт про виконання рішень Європейського суду з прав людини. *Міністерство юстиції України*. Київ, 2023.
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 27.04.2026).
10. Коренев А. О. Забезпечення права на справедливий суд у практиці Європейського суду з прав людини: стандарти, виклики та перспективи для України. *Київський часопис права*. 2025. № 1. С. 199–205.
11. Лазарєв В. В. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на акти Конституційного суду України. *Український політико-правовий дискурс*. 2026. №. 20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18831215> (дата звернення: 27.05.2026).

12. Литвин О. П. Верховенство права і практика ЄСПЛ в Україні: проблеми правового тлумачення та використання в судовій практиці. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Випуск № 4. 2025. Частина 3. С. 411–416.
13. Мігашко В. Вплив практики Європейського суду з прав людини на розвиток судової практики в Україні. *Молодий вчений*. 2019. № 2(66). С. 184–188.
14. Москаль Р. Вимоги верховенства права відповідно до практики Європейського суду з прав людини. *Слово Національної школи суддів України*. 2024. № 2 (47). С. 163–177.
15. Обушенко Н. М. Правовий статус і механізм застосування рішень Європейського суду з прав людини в національній правовій системі України. *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»*. January 30, 2026; Reykjavík, Iceland. С. 114–117.
16. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text> (дата звернення: 29.04.2026).
17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 28.04.2026).
18. Про відповідальність правоохоронців і суду, з вини яких відбулося стягнення сатисфакції з нашої держави, – блог адвоката Вікторії Козаченко. *PRAVO.UA*. URL: <https://pravo.ua/pro-vidpovidalnist-pravookhorontsiv-i-sudu-z-vynnykh-iakykh-vidbulasia-satysfaktsiia-z-nashoi-derzhavy-bloh-advokata-viktorii-kozachenko/> (дата звернення: 29.04.2026).
19. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4,

7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр#Text> (дата звернення: 28.04.2026).

20. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 28.04.2026).

21. Соболев О. І., Южека Р. С. Сучасний вплив рішень Європейського суду з прав людини на розвиток законодавства та судової практики України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 1. С. 48–54.

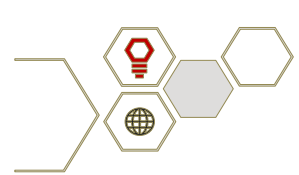
22. У 2023 році ЄСПЛ постановив 130 рішень у справах проти України: про що ці справи. *Центр демократії та верховенства права*. URL: <https://cedem.org.ua/news/yevropeiskyi-sud-2023/> (дата звернення: 26.04.2026).

23. У 2025 році ЄСПЛ ухвалив 164 рішення проти України: які порушення найпоширеніші. *ZMINA*. URL: <https://zmina.info/news/u-2025-roczii-yespl-vynis-164-rishennya-proty-ukrayiny-yaki-porushennya-buly-najproshyrenishi/> (дата звернення: 26.04.2026).

24. Фоменко А. Є. Імплементція рішень ЄСПЛ у національні правові системи: міжнародний досвід і перспективи України. Lisbon, Portuguese Republic. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»*. January 23, 2026 С. 185–193.

25. Фулей Т. Вплив практики Європейського суду з прав людини на судову практику України: підходи та виміри. *Право України*. 2015. № 2. С. 98–112.

26. Цувіна Т. А. Принцип верховенства права у практиці Європейського суду з прав людини. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 373–379.

27. Юровська Г. Практика Європейського суду з прав людини в рішеннях органу конституційної юрисдикції. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 5. С. 110–130.

28. Council of Europe. Implementation of Judgments of the European Court of Human Rights: A Handbook for NGOs, injured parties and their legal advisers. Strasbourg : European Implementation Network, 2020.

29. Motoc I., Ziemele I. (eds.) The Impact of the ECHR on Democratic Change in Central and Eastern Europe. Cambridge : Cambridge University Press, 2016.